

**FREE
NETWORK**
FROGEE

KSE

Kyiv
School of
Economics

**POLICY
BRIEF SERIES**

ПРОЕКТ FROGEE

АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА №1

Уроки з України

Грудень 2019

Економіка дітонародження та заходи
пронаталістської політики

Лев Львовський, BEROC

Низька народжуваність загрожує демографічному
балансу України

Ганна Вахітова, Київська школа економіки

Ілона Сологуб, Київська школа економіки

Підсумок

Економіка дітонародження та заходи пронаталістської політики

Стор. 3 – 7

Ця записка відкриває серію аналітичних записок проекту FROGEE, спрямованих на огляд та популяризацію економічних досліджень, присвячених питанням гендерної рівності. Вона складається з двох розділів. У першому розділі записки розглянуто загальне обґрунтування рішень щодо народжуваності та вплив заходів політики на підвищення народжуваності з коротким оглядом економічної літератури з цих питань. У розвинених країнах спостерігається зниження народжуваності зі зростанням рівня доходів, тобто коли країни стають багатшими, сумарний коефіцієнт народжуваності (коефіцієнт фертильності) з часом знижується. Цей негативний зв'язок між сумарним коефіцієнтом народжуваності та рівнем доходу, головним чином, виникає через два компроміси (trade-offs), з якими стикаються сім'ї, що планують дітей. Перший компроміс – це вибір між якістю та кількістю, який виявляється у схильності більш заможних людей більше інвестувати у якісні характеристики дитини, а отже, і відмовитися від більшої кількості дітей. Інший компроміс виникає через те, що для виховання дітей необхідний час, що протиставляє батьківство з кар'єрними можливостями. Даний короткий огляд продовжує розділ, який підсумовує висновки економічних досліджень ефективності різних заходів пронаталістської політики. Виявляється, що найбільш ефективними є саме ті, які спрямовані на усунення компромісів, що були описані вище. Зокрема, заходи політики, які здатні звільнити час потенційних батьків або поєднати батьківство з кар'єрою, вважаються найбільш перспективними.

Низька народжуваність загрожує демографічному балансу України

Стор. 7 – 10

Другий розділ стисло описує ситуацію в Україні. Протягом останніх трьох десятиліть сумарний показник народжуваності в Україні змінювався відповідно до динаміки ВВП, знизившись з 2.08 до 1.37 (в 2017 році) дитини на одну жінку. Законодавство про працю та неефективна сімейна політика майже повністю покладають тягар виховання дітей на жінок. В результаті країна стикається з серйозною демографічною загрозою - кількість населення скорочується, а коефіцієнт навантаження на працездатне населення зростає.

Економіка дітонародження та заходи пронаталістської політики

Вступ до циклу аналітичних записок проекту FROGEE

Цикл аналітичних записок проекту FROGEE – це спеціальна серія, спрямована на огляд та популяризацію економічних досліджень, пов'язаних із питаннями гендерної рівності. Дебати навколо політик, пов'язаних із гендерною рівністю, часто є дуже політизованими. Ми вважаємо, що використання аргументів на основі найсучасніших знань, отриманих з досліджень, допоможе нам побудувати більш плідне обговорення пропозицій політик та врешті-решт досягти кращих результатів. Метою цих записок є покращення розуміння таких аргументів та висновків з них для політики, з висвітленням ключових теорій та найважливіших результатів за темами, що представляють особливий інтерес для поточної дискусії. Записки починаються з коротких загальних оглядів певної теми, а потім подається інформація для конкретної країни, з оглядом специфічних викликів, впроваджених реформ та обговорення інших варіантів політики.

Вступ до економіки дітонародження

Ми починаємо нашу серію з теми дітонародження, яка тісно пов'язана з гендерними питаннями та має високий ступінь втручання державної політики. З економічної точки зору, існує кілька потенційних причин, через які втручання державної політики у питання народжуваності можуть бути

корисними для суспільства, і чому рішення батьків, які залишилися без підтримки, можуть бути субоптимальними з соціальної точки зору. Для того щоб краще зрозуміти це, слід спочатку розглянути теоретичний економічний підхід до сімейних відносин взагалі та рішень щодо народжуваності зокрема, значна частина яких спирається на першоджерела Гарі Беккера (Becker & Lewis 1973; Becker & Tomes 1976).

Згідно з економічною теорією товари – це будь-які реальні об'єкти, які задовольняють потреби людей і зазвичай мають певну вартість. Підхід Беккера до сім'ї поширює це міркування на стосунки між людьми та представляє рішення щодо партнерства, розлучення та формування сім'ї в контексті «економічного» компромісу між витратами та вигодами. Оскільки народження дітей пов'язане зі значними витратами (як грошовими, так і часовими), а також з вигодами у різних аспектах, рішення про народження дитини можна сформулювати як економічне рішення. Однак, якщо дивитися з цієї точки зору, вибір мати дітей виявляється особливим у кількох вимірах.

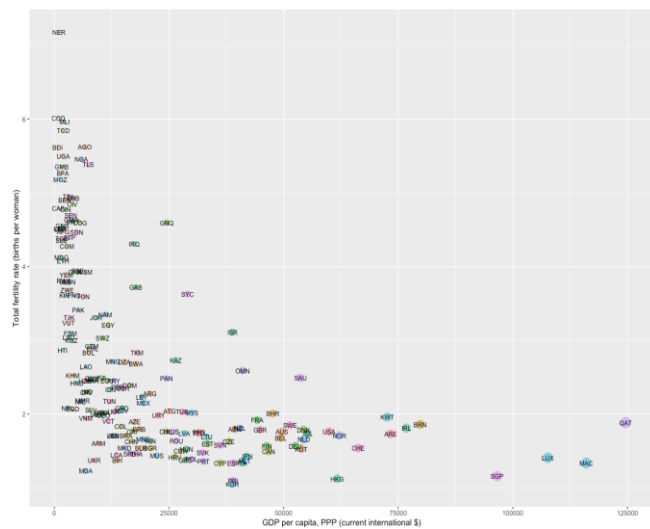
Негативний зв'язок дохід-фертильність та низька народжуваність

Одне з найбільш частих спостережень щодо народжуваності полягає в тому, що, на відміну від багатьох інших видів витрат, існує сильний негативний зв'язок між доходом та середньою кількістю живонароджених дітей у розрахунку на одну жінку репродуктивного віку (Рис. 1). Цей негативний взаємозв'язок між доходами та сумарним коефіцієнтом народжуваності (коефіцієнтом фертильності) спостерігався у кожній розвиненій країні, як коли аналіз проводився у часі з оцінкою впливу зростання

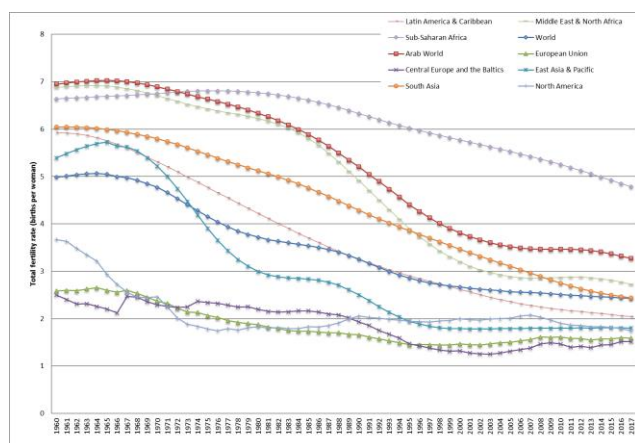
доходу, так і при порівняльному аналізі країн (див. Jones et al., 2011). На Рис. 2 показано це співвідношення в широкій макро-перспективі: історично, зі зростанням ВВП на душу населення у світі сумарний коефіцієнт народжуваності має тенденцію до зниження.

Рис. 1. Зв'язок між сумарним коефіцієнтом народжуваності та ВВП на душу населення

Джерело: Світовий Банк.

Рис. 2. Динаміка сумарного коефіцієнта народжуваності у світі за регіонами, 1950-2050 рр.

Джерело: Світовий Банк.

Існує декілька причин, що пояснюють даний зв'язок. Два найбільш усталених пояснень – це альтернативні витрати та компроміс між

кількістю та якістю. Через них витрати та вигоди від наявності дітей та сім'ї як такої мають декілька особливостей.

Грошові та часові витрати

Досить унікальною властивістю формування сім'ї є те, що витрати, пов'язані з народженням дитини, виражаються як у грошах, так і в часі. Через останнє, батьки з високим заробітком стикаються з більш високими альтернативними витратами часу, необхідного для виховання дитини. Це може сприяти згаданому негативному зв'язку доходи-фертильність, і, як було показано у дослідженнях, є однією з найголовніших причин низької народжуваності в розвинених країнах.

Одним із найпоширеніших заходів політики, що застосовуються для підвищення народжуваності, є грошові трансферти, які існують у формі допомоги сім'ям з дітьми, так званих премій за дитину або податкових пільг. Згідно з ООН (UN Population Facts), щонайменше у 96% розвинених країн реалізується такий захід політики. Країни ОЕСР, в середньому, витрачають близько 4% свого ВВП на подібну допомогу, а середній ефект такого втручання оцінюється у збільшенні сумарного коефіцієнта народжуваності на 0,08 - 0,35 (Luci-Greulich & Thevenon 2011). Основна причина, чому приріст сумарного коефіцієнта народжуваності від витрачання значної суми грошей є порівняно невеликим, полягає в тому, що низька народжуваність є переважно викликом у країнах «першого світу», де проблеми осіб, на яких спрямована політика, не обмежуються грошовими витратами на дитину.

Заходи політики, які враховують витрати часу на дітей, мають більший потенціал у розвинених країнах. Наприклад, у дослідженні, що використовує дані Німеччини, було показано, що підвищення коефіцієнта народжуваності на 18% серед жінок із доходами вище медіанного мало місце після запровадження політики оплачуваної декретної відпустки, розмір якої залежить від рівня заробітку (Raute 2019).

Компромiс між кількістю та якістю

В економічній теорії ідея про те, що освіта, здоров'я та інші фактори підвищують продуктивність та потенціал людини, відображається у понятті "якість людського капіталу". Якщо віддача від інвестицій у людський капітал зростає, батьки можуть зробити вибір на користь народження меншої кількості дітей і зосередити час та фінансові 'інвестиції' на їх якості. Деякі з найбільш переконливих доказів про сильну взаємодію між якістю та кількістю були виявлені за допомогою даних про народження близнюків та про розмір сімей у дослідженнях Hanushek (1992) та Li et al. (2008).

Культурні норми

Відносно недавні дослідження факторів народжуваності визначили істотний і стійкий вплив культурних норм на коефіцієнт народжуваності. Це відображається у варіації показників народжуваності в країнах серед осіб подібного фінансового статусу, які походять з різних культурних середовищ. Наприклад, коефіцієнт народжуваності серед іммігрантів у розвиненому світі, як правило, нагадує рівень у країнах їх походження (див., наприклад, Beach & Hanlon 2019, Families and Societies 2015). Коли ж культурні норми змінюються, можливо, під впливом

політичного середовища (Bassi & Rasul 2017), існує значна ступінь залежності від часу, коли ці норми розвиваються та адаптуються.

Внутрішні витрати та зовнішні вигоди

Останньою особливістю дітонародження з економічної точки зору є те, що хоча більшість часових та грошових витрат, пов'язаних з дітьми, несуть батьки, значна частина майбутніх економічних вигод додаткової особи є зовнішньою для сім'ї та приносить користь суспільству. Коли доросла особа вступає в робочу силу, починає виробляти товари та послуги для інших людей і сплачує податки уряду, його батьки не зможуть отримати жодної значної частини цих вигод (Schoonbroodt & Tertilt 2014). З економічної точки зору це говорить про те, що соціальна цінність дітей вища, ніж приватна (батьківська). Ця ситуація є одним з головних аргументів на користь державного втручання у питання народжуваності через різні заходи. Кожного разу, коли соціальні вигоди перевищують приватні вигоди, субсидування рішень приватних осіб може призвести до загального поліпшення добробуту.

Політика стимулювання народжуваності: що працює, а що ні?

З точки зору заохочення народжуваності є широкий спектр заходів політики. одного боку, оплачувана відпустка по догляду за дитиною та державна підтримка дошкільних закладів (ясел та дитячих садків) можуть пом'якшити конфлікт між кар'єрою та батьківством, в той час як запровадження відпусток по догляду за дітьми, які мають брати чоловіки, має на меті врівноважити час поза роботою двох батьків та змінити розподіл часу на догляд за дітьми у сім'ї. З іншого боку, різні грошові трансферти зазвичай мають на

меті зменшення фінансових обмежень для сімей, які обмежують або відкладають народження дитини через свій фінансовий стан.

На практиці важко виміряти ефекти певного заходу політики підвищення народжуваності через відсутність даних та відсутність конкретних схем впровадження політики, що дозволило б її оцінити. Однак є деякі свідчення, що політика підвищення рівня народжуваності може бути успішною у стимулюванні народжуваності. Luci-Greulich & Thevenon (2011) знайшли, що найбільш ефективними грошовими трансфертами є ті, що спрямовані на найменших дітей (у віці 0-3 років), тоді як допомога, що виплачується до народження, є менш ефективною. Низка досліджень підтверджує позитивний вплив трансфертів сім'ям з дітьми на коефіцієнт народжуваності (d'Addio & d'Ercole 2005, Ermisch 1998, Milligan 2005, Whittington 1992, Whittington et al. 1990).

Протягом останніх десятиліть політика Швеції часто використовуються як приклад вдалого набору заходів, орієнтованого на сім'ю, але через одночасну дію різних заходів важко відрізнити вплив того чи іншого конкретного заходу (див. результати реформ у Швеції у Björklund 2006, загальний огляд наявних досліджень щодо заходів політики стимулювання народжуваності у Luci-Greulich & Thévenon 2013).

Kalwij (2010) та Raute (2019) зосереджують свою увагу на заходах політики, яка полегшує компроміс між кар'єрою та батьківством. Raute (2019) знаходить особливо великі ефекти адекватної компенсації втраченого заробітку жінок із високим рівнем заробітку. Автор також робить вичерпний огляд літератури

досліджень щодо наслідків зменшення альтернативної вартості дітей. Doerke and Kindermann (2016) доповнюють ці висновки, надаючи докази того, що показники народжуваності є особливо чутливими до заходів політики, які зменшують тягар догляду за дітьми для жінок.

Докази про вплив на народжуваність іншого популярного заходу сімейної політики – відпустки по вагітності та пологах, є менш чіткими. Оскільки більшість розвинених країн на сьогодні мають оплачувану відпустку по вагітності та пологах, важко виміряти вплив її наявності на рішення про народження дітей. Однак різні тривалості відпустки по вагітності та пологах у різних країнах та зміни їх тривалості дозволяють економістам зробити певні висновки. Хоча деякі дослідники виявляють позитивний ефект від тривалості відпустки по вагітності та пологах (Adserà 2004), іншим не вдається підтвердити цей висновок, коли вони використовують різні джерела даних чи експериментальні підходи (d'Addio and d'Ercole 2005, Olivetti and Petrongolo 2017).

Висновки

Краще розуміння економічного підходу до формування сім'ї та народжуваності може бути корисним для перегляду комплексу заходів, орієнтованих на сім'ю. Повний огляд широкого набору економічних досліджень на цю тему є поза межами цієї записки, але її короткий огляд говорить про те, що набір успішних інструментів політики для заохочення народжуваності існує. Основні концепції, представлені тут, можуть слугувати підґрунтям для систематичної дискусії про державну політику в цій галузі, яка ґрунтується на основі досліджень. Слід

зазначити, що оскільки батьківство є одним із найважливіших виборів у житті багатьох людей, воно по своїй суті пов'язане з багатьма іншими індивідуальними рішеннями та результатами. Тому будь-яка політика, спрямована на підвищення народжуваності, неминуче вплине на інші важливі аспекти, такі як нерівність доходів, оподаткування, гендерна рівність, охорона здоров'я та розвиток дитини. Це означає, що слід ретельно враховувати потенційні позитивні та негативні побічні ефекти будь-якого втручання держави.

Низька народжуваність загрожує демографічному балансу України

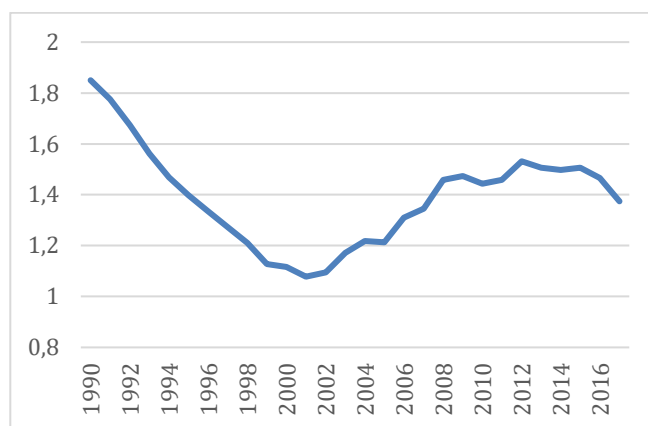
Чисельність населення

Сумарний показник народжуваності в Україні почав падати за кілька років до розпаду Радянського Союзу, після аварії на Чорнобильській АЕС. Але навіть у 1986 році він дорівнював 2,08, ледве дотягуючи до мінімального рівня достатнього для відтворення населення. Відтоді українська демографічна ситуація та прогнози були досить похмурими. У перші десять років незалежності сумарний показник народжуваності змінювався відповідно до динаміки ВВП і в результаті впав з 2,08 дитини на одну жінку (у 1986 році) до 1,37 (у 2017 році). Рівень народжуваності почав зростати лише після появи ознак сильного економічного зростання, але, як і ВВП, він у жодному році не досягнув рівня, який був на початку перехідного періоду.

Протягом 1990-2018 років населення України скоротилося з 52 до 42 мільйонів через природний спад та еміграцію. Політика,

спрямована на посилення стимулів мати більше дітей (див. нижче), значно не вплинула на тенденцію народжуваності.

Рисунок 1. Сумарний показник народжуваності в Україні з часів незалежності

Дані Державної служби статистики.

Незважаючи на деяке зростання порівняно з 2001 роком, коли показник народжуваності досяг найнижчого значення, він все ще суттєво нижчий за рівень, потрібний для відтворення населення, тобто 2,1 новонароджених на одну жінку (рисунок 1). Згідно з прогнозами ООН (2017), якщо рівень народжуваності залишатиметься на нинішньому рівні (1,49), населення України скоротиться на понад 9% протягом 2015-2030 років. Крім того, очікується зменшення частки дітей у загальній структурі населення, тоді як частка людей похилого віку (65+ років) зростатиме. За прогнозом ООН, у 2050 кожна 100 осіб віком 15-64 будуть підтримувати 30-60 осіб віком 65+, тоді як сьогодні це співвідношення становить 22. Це підвищить загальний коефіцієнт демографічного навантаження з 45 до 62-79. На наш погляд, цій ситуації сприяють декілька інституційних чинників.

Материнство та політики на ринку праці

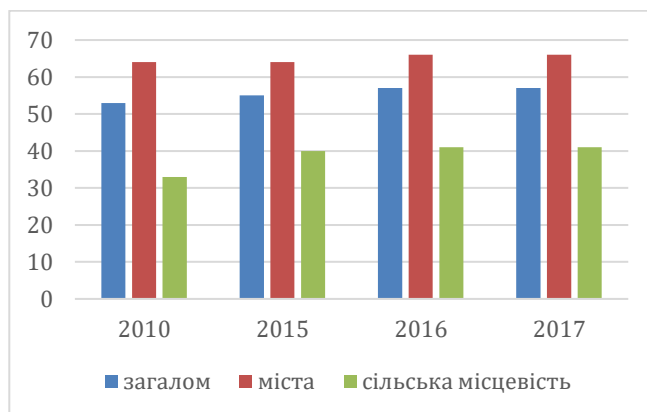
В Україні досить щедра політика, пов'язана з материнством, для тих, хто працевлаштований офіційно. Додатково до оплачуваної відпустки, пов'язаної з вагітністю та пологами (від 126 до 180 днів), жінка може взяти до 3 років відпустки по догляду за дитиною. Хоча таку відпустку частково або повністю може взяти батько чи інший родич, подібні випадки доволі рідкісні. Протягом цього періоду роботодавець має бути готовим відновити жінку на посаді, яку вона займала до народження дитини. Насправді така політика має досить негативний вплив на можливості працевлаштування для жінок, оскільки роботодавці неохоче наймають молодих жінок офіційно. Законодавство про працю в Україні настільки надмірно захищає працівників, що це спричинило появу паралельного ринку праці, де працівників наймають за неофіційними або напівофіційними угодами, що в разі потреби істотно полегшує їх звільнення.

Державна підтримка дитсадків

Україна стикається зі значними труднощами, намагаючись забезпечити належну кількість дитсадків. Хоча лише близько 55-60% дітей відповідного віку відвідують дитячий садок (рисунок 2), у містах садки переповнені (рисунок 3).

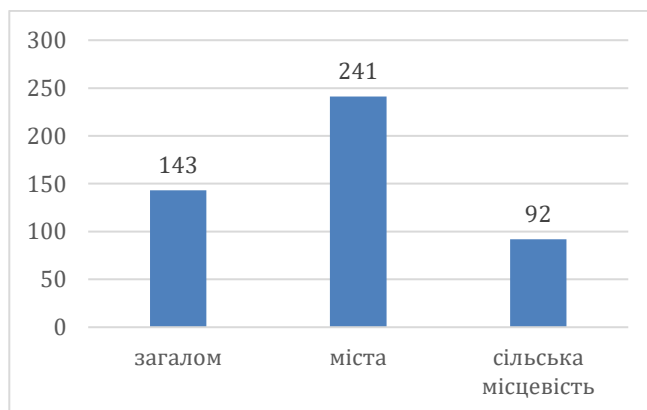
Однією з причин є те, що протягом 1990-х років багато дитячих садків були закриті або перепрофільовані. Тому міські органи влади стикаються з величезним дефіцитом належних приміщень і не можуть швидко відновити необхідну пропозицію місць у садочках.

Рисунок 2. Частка дітей відповідного віку, які відвідують дитячі садки

Дані Державної служби статистики.

Рисунок 3. Кількість дітей на 100 місць у дитячих садках

Дані Державної служби статистики.

Донедавна в Україні існували дуже детальні та суворі вимоги до приміщень та персоналу дитячого садка, яким відповідали лише заклади, побудовані за радянських часів. У 2016 році ці норми були значно послаблені. Тим не менш, приватні дитячі садки становлять лише близько 1,4% від загальної кількості. Вони досить дорогі - ціна місячного перебування дитини починається від рівня середньомісячної зарплати. Тому діти дошкільного віку часто залишаються вдома з матерями чи бабусями.

Виплати на дитину

На початку 2000-х, коли економічна ситуація

покращилася, загрозлива демографічна тенденція з'явилася на політичному порядку денному й уряд запропонував стимулювати народжуваність через виплати сім'ям. У 2005 році допомога на дітей різко зросла - з 0,5 до 10 середньомісячних зарплат. У 2008 році сума була додатково збільшена та прив'язана до кількості дітей. Так, грошова допомога на народження першої дитини приблизно в 7 разів перевищувала середню заробітну плату, на другу дитину - в 14 разів, на третю та наступних дітей - у 28 разів. Ці виплати були прив'язані до прожиткового мінімуму, тому вони автоматично зростали, коли уряд його підвищував (зазвичай принаймні раз на рік). У 2013 році виплати досягли свого максимуму (9 середніх зарплат на першу дитину, 18 - на другу та 36 - на наступних дітей). Половина цієї суми виплачується одразу після пологів, тоді як друга половина надається рівними частинами щомісяця до досягнення дитиною трирічного віку. Самотні матері, діти з особливими потребами та діти-сироти отримують інші види підтримки до 18 або 23 років, але ці виплати порівняно невеликі - від 15% до 30% середньої заробітної плати. У 2014 році через глибоку економічну кризу в Україні виплати вирівняли та зафіксували на рівні 41280 гривень на (близько 3500 доларів США) на кожну дитину. У 2014 році це становило 12 середніх зарплат, а сьогодні - близько 4.

Висновки

Негативні демографічні тенденції в Україні доволі сильні - її населення скорочується, а коефіцієнт навантаження на робочу силу зростає. Низький рівень народжуваності є одним із головних факторів у цьому процесі. Навряд чи він зросте в найближчому майбутньому, оскільки витрати, пов'язані з вихованням дитини, майже повністю лягають на жінок. Зокрема, у понад 95% випадків відпустку по догляду за дитиною бере мати.

Державних дитсадків не вистачає, особливо у великих містах та сільській місцевості. Спроби уряду підвищити народжуваність за допомогою виплат на дітей є недостатніми - при високій інфляції та нестабільній макроекономічній ситуації ці виплати стали невідомими для державного бюджету і були заморожені до кращих часів. Отже, можливості жінок в Україні поєднувати кар'єру та материнство є досить обмеженими.

Посилання

- Adserà A., 2004. "Changing Fertility Rates in Developed Countries: The Impact of Labour Market Institutions", *Journal of Population Economics*, 17: 17-43.
- Bassi V. and I. Rasul, 2017. "Persuasion: A case study of papal influences on fertility-related beliefs and behavior", *American Economic Journal: Applied Economics*, 9(4): 250-302.
- Beach B. and W.W. Hanlon, 2019. "Censorship, Family Planning, and the Historical Fertility Transition".
- Becker G.S and H. Gregg Lewis, 1973. "Interaction between the Quantity and Quality of Children", *Journal of Political Economy*, 81 (2): S279-S288.
- Becker, G. S. and N. Tomes, 1976., "Child endowments and the quantity and quality of children", *Journal of Political Economy*, 84: S143-S162.
- Björklund A, 2006. "Does Family Policy Affect Fertility? Lessons from Sweden", *Journal of Population Economics*, 19 (1): 3-24.
- d'Addio A.C and M.M d'Ercole, 2005. "Trends and Determinants of Fertility Rates in OECD Countries: The Role of Policies", Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development OECD.
- Doepke M. and F. Kindermann, 2016. "Bargaining over babies: Theory, evidence, and policy implications", National Bureau of Economic Research, w22072.
- Ermisch J., (1988). "Econometric Analysis of Birth Rate Dynamics in Britain", *Journal of Human Resources*, 23: 563-76.
- Families and Societies, 2015. "Country-specific case studies on fertility among the descendants of immigrants", Working paper 39.

- Hanushek E.A., 1992. "The trade-off between child quantity and quality", *Journal of Political Economy*, 100 (1): 84-117.
- Jones, L. E., A. Schoonbroodt, M. Tertilt, 2008. "Fertility theories: can they explain the negative fertility-income relationship?", National Bureau of Economic Research, w14266.
- Kalwij A., 2010. "The impact of family policy expenditure on fertility in western Europe", *Demography*, 47 (2): 503-519.
- Li H., J. Zhang, Y. Zhu, 2008. "The quantity-quality trade-off of children in a developing country: Identification using Chinese twins", *Demography*, 45 (1): 223-243.
- Luci-Greulich, A. and O. Thévenon, 2013. "The impact of family policies on fertility trends in developed countries", *European Journal of Population/Revue européenne de Démographie*, 29.4: 387-416.
- Milligan K., 2005. "Subsidizing the Stork: New Evidence on Tax Incentives and Fertility", *Review of Economics and Statistics*, 87:539-55.
- Olivetti C. and B. Petrongolo, 2017. "The economic consequences of family policies: lessons from a century of legislation in high-income countries", *Journal of Economic Perspectives*, 31.1: 205-30.
- Raute A., 2019. "Can financial incentives reduce the baby gap? Evidence from a reform in maternity leave benefits", *Journal of Public Economics*, 169: 203-222.
- Schoonbroodt A., M. Tertilt, 2014. "Property rights and efficiency in OLG models with endogenous fertility", *Journal of Economic Theory*, 150: 551-582.
- UN Population Facts, 2017.
- UN, 2017. [World Population Prospects, Ukraine](#).
- Whittington L.A., 1992. "Taxes and the Family: The Impact of the Tax Exemption for Dependents on Marital Fertility", *Demography*, 29: 215-26.
- Whittington L.A, J. Alm, H.E. Peters, 1990. "The Personal Exemption and Fertility in the United States", *American Economic Review*, 80: 545-56.

Про авторів

Лев Львовський

Belarusian Economic Research and Outreach Center (BEROC)

Lvovskiy@beroc.by

www.eng.beroc.by

Лев Львовський працює старшим науковим співробітником центру економічних досліджень BEROC. Він отримав ступінь бакалавра в Пермському державному технічному університеті у 2010 році і отримав ступінь доктора філософії з економіки в Університеті Айови у 2017 році.

Ганна Вахітова

Київська школа економіки (КШЕ)

vakhitova@kse.org.ua

www.kse.ua

Ганна викладає в Київській школі економіки та працює старшою економісткою в Київському економічному інституті. Вона отримала науковий ступінь доктора філософії з економіки в університеті Кентукі. Ганна переважно займається дослідженнями в сфері міграції та розвитку, економіки праці та економіки освіти.

Ілона Сологуб

Київська школа економіки (КШЕ)

isologub@kse.org.ua

www.kse.ua

Ілона є директоркою підрозділу КШЕ з питань досліджень в сфері економіки та економічних політик. Вона входить до складу Керівничої ради Київської школи економіки. Ілона також працює науковою редакторкою у VoxUkraine.

Подяка

Автори дякують Памелі Кампі, Міхалу Мику та Джесперу Роїне (Pamela Campa, Michał Muc, Jesper Roine) за корисні коментарі та редагування та Кайетану Трціньські (Kajetan Trzcinski) – за ретельну коректуру.

Оригінальні тексти написано англійською мовою. Переклад українською виконали Ольга Купець та Єлизавета Яроцук.

freepolicybriefs.com

Форум досліджень країн Східної Європи та країн, які розвиваються (FREE) - це мережа наукових експертів з економічних питань зі Східної Європи та колишнього Радянського Союзу, які працюють в наступних дослідницьких центрах: BEROC (Мінськ), BICEPS (Рига), SEFIR (Москва), CenEA (Щецин), ISET (Тбілісі), KSE (Київ) та SITE (Стокгольм). У 2019 році дослідники FREE за підтримки Шведського агентства з міжнародного розвитку (Sida) ініціювали створення Форуму з досліджень гендерної економіки (FROGEE). Публікації в рамках ініціативи FROGEE сприяють дискусії про гендерну нерівність у регіоні Центральної та Східної Європи. Думки, висловлені в усіх публікаціях мережі FREE, є думками авторів; вони необов'язково відображають Форуму FREE, його науково-дослідницьких центрів або Sida.

